

erat Verbi hypostasis; composita vero ex duabus perfectis naturis, & Divinitate, & humanitate; & ferat ipsa divinæ Dei Verbi filiationis characteristicum, & determinatum idioma, secundum quod visa est a Patre, & Spiritu Sancto; & carnis characteristicum, & determinativa idiomata, secundum quæ differat a matre, & reliquis hominibus. Item (cap. 111.) Unam hypostasim Filii Dei constitemur in duabus naturis perfecte se habentibus, Deitatis, & humanitatis; & incarnatam eandem hypostasim: & has duas naturas custodiri, & manere in Christo post unionem: non seorsum, & secundum partes ponentes singulam, sed unitas invicem in unam compositam hypostasim. Substantialem enim in quibus unionem, scilicet veram, & non secundum phantasiam. Substantialem autem, non duabus naturis perficientibus alteram, scilicet unam compositam naturam; sed unitas invicem in unam hypostasim compositam Filii Dei, & manere eandem substantialem differentiam determinamus. Quod creabile mansit creatibile, & quod increabile, increabile, & mortale, mortale, & immortale, immortale, & circumscribibile, & quod increabile, increabile, & mortale, mortale, & immortale, immortale, & circumscribibile, & quod increabile, increabile, & mortale, mortale, & immortale, immortale, & circumscribibile: & hoc quidem refulget mirabile, circumscribibile, & incircumscribibile, incircumscribibile: & hoc quidem refulget miraculis, (9) illud subjacet injuriis. De hoc etiam Augustinus in Lib. de Trinit. (b) (I. cap. VII.) ait. Quemadmodum secundum Deitatem una est Patris, Filiique natura; ita etiam juxta humanitatem eadem est matris, & filii natura. Ex utraque autem substantia, & Divinitatis, & humanitatis, unus atque idem est Deus, Dei, & hominis Filius, Jesus Christus, ut Deus verus, ita etiam homo verus. Item in Lib. XIII. de Trinit. (cap. XVII.) Sic Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona; ac per hoc jam ex tribus, Deo, anima, & carne. His, aliisque pluribus se muniunt auctoritatibus qui dicunt, personam Christi esse compositam, vel factam, sive constantem ex duabus naturis, sive ex tribus substantiis.

Tertia aliorum sententia.

Sunt etiam alii qui in incarnatione Verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verum etiam hominem aliquem, sive etiam aliquam substantiam ibi ex anima, & carne compositam, vel factam diffitentur; sed sic illa duo, scilicet animam, & carnem, Verbi personæ, vel naturæ unita esse ajunt, ut non ex illis duobus, vel ex his tribus aliqua substantia, vel persona fieret, sive componeretur; sed illis duobus velut indumento Verbum Dei vestiretur, ut mortalium oculis congruenter appareret: qui ideo dicitur factus verus homo, quia veritatem carnis, & animæ accepit: quæ duo etiam in singularitatem, vel unitatem suæ personæ accepisse legitur, non quia illa duo, vel aliqua res ex illis composita, sit una persona cum Verbo, vel sit Verbum; sed quia illis duobus accedentibus Verbo non est personarum numerus auctus, ut fieret quaternitas in Trinitate; & quia ipsa persona Verbi, quæ prius erat sine indumento, assumptione indumenti non est divisa, vel mutata; sed una eademque immutata permansit: quia secundum habitum Deum hominem factum dicunt: accipiendo enim hominem, dicitur esse Deus factus homo, & propter acceptum hominem dicitur Deus verus esse homo; & propter assumptam Deum dicitur homo esse Deus. Nam si essentialiter, inquit illi, Deus esse homo, vel homo esse Deus intelligeretur; tunc si Deus hominem assumpsisset in sexu muliebri, & mulier essentialiter Deus esset, & e converso. At potuit Deus assumpsisse hominem in sexu muliebri, potuit igitur mulier esse Deus, & e converso.

Auctoritates inducit quibus hæc sententia roboratur.

NE autem & isti de suo influere videantur, testimoniis in medium productis, quod dicunt, confirmant. Ait enim Augustinus in Lib. de gratia novi testamenti (c) (cap. IV.) Sicut non augetur numerus personarum cum caro accedit animæ, ut sit unus homo; sic non augetur numerus personarum, cum homo accedit Verbo, ut sit unus Christus. Legitur itaque Deus homo, ut intelligamus ejus personæ singularitatem, non ut suspicemur in carnem mutatam Divinitatem. Idem quoque tractans illud verbum Apostoli (Philip. 11.) Habitu inventus ut homo, manifeste ostendit Deum dici factum esse hominem, vel esse hominem secundum habitum, in Lib. LXXXIII. Questionum (quæst. LXXXIII.) ita inquit. Multis modis habitum dicimus: vel habitum animi, sicut disciplinæ perceptionem usu firmatam; (10) vel habitum corporis, sicut dicimus alium alio validiorem, vel habitum eorum quæ membris accommodantur extrinsecus, ut cum dicimus aliquem vestitum, calceatum, & hujusmodi: & in omnibus generibus manifestum est in ea re dici habitum quæ accidit alicui, ita ut eam possit etiam non habere. Hoc autem nomen dictum est ab illo verbo quod est habere. Habitus ergo in ea re dicitur quæ nobis, ut habetur, accedit, vel accedit. Verumtamen hoc interest, quia quædam eorum quæ accedunt, vel accidunt, ut habitum faciant, non mutantur; sed ipsa (11) nos mutant, in se integra, & inconcussa manentia; sicut sapientia (12) accedens homini, non ipsa mutatur, sed hominem mutat, quem de stulto sapientem facit. Quædam vero sic accedunt, vel accidunt, ut mutant, & mutantur, ut cibus, qui amittens speciem suam in corpus vertitur; & nos cibo refecti ab exilitate, atque languore in robur, atque valentiam mutamur. Tertium genus est, cum ea quæ accidunt, nec mutant ea quibus accidunt, nec ab eis ipsa mutantur, sicut anulus positus in digito: quod genus rarissime reperitur. Quantum genus est cum quæ (13) accedunt mutantur, non à sua natura: sed aliam speciem, & formam accipiunt, ut est vestis,

(9) Al. omittitur illud subjacet injuriis. (10) Omittitur in editione Nicolai vel habitum corporis, sicut dicimus alium alio validiorem. (11) Al. deest nos. (12) Nicolai: accedens, vel accedens. (13) Nicolai: accidunt, vel accedunt.

Ex EDIT. P. NICOL. (b) Vel potius serm. 1. de Trinit. qui est sermo cxciii. de tempore, non Lib. I. de Trinit. ubi expresse non habetur, sed implicite tantum ex cap. VII. & VIII. colligi potest. (c) Idest epist. cxx. quam Honorato scripsit, & quæ propter prolixitatem Liber, propter tractationem vero de gratia novi testamenti vocatur.

quæ dejecta, atque deposita, non habet eam formam quam sumit induta. Induta enim (14) membris accipit formam quam non habet exuta: quod genus congruit comparationi huic. Deus enim Filius semetipsum exinanivit, non formam suam mutans, sed formam servi accipiens; neque conversus, aut transmutatus hominem amissa incommutabili stabilitate, sed in similitudinem hominum factus est ipse susceptor, (15) & tamquam verum hominem suscipiendo; habitu inventus est ut homo; idest, habendo hominem, inventus est ut homo, non sibi, sed eis quibus in homine apparuit. Quod autem dicit, ut homo, veritatem exprimit. Nomine ergo habitus (16) sane significavit Apostolus qualiter dixerit, in similitudinem hominum factus: quia non transfiguratione in hominem, sed habitu factus est, cum indutus est hominem: quem sibi uniens quodammodo, atque conformans, in mortalitati, æternitatem sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse Verbum susceptione hominis, sicut nec membra veste induta mutantur, quamvis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet. His verbis aperte innuere videtur Augustinus Deum dici factum hominem secundum habitum: qui etiam ipsius incarnationis modum volens exprimere, querentibus in IV. Lib. de Trinit. (cap. XXI.) ait: Si queritur, ipsa incarnatio quomodo facta est; ipsum Verbum Dei dico carnem factum, idest hominem factum. Non tamen in hoc quod factum est, conversum, atque mutatum; sed carne, ut carnalibus congruenter apparet, indutum. Ita sane factum, ut ibi sit non tantum Verbum Dei, & hominis caro, sed etiam rationalis hominis anima: atque hoc totum & Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominem. Quod si difficile intelligitur, mens fide purgetur, à peccatis abstinendo, & bona operando. Difficilia enim sunt hæc. Idem (immo Fulgentius) in Libro de Fide ad Petrum (cap. 11.) Deus Filius, cum sit Deus æternus, & verus, pro nobis factus est homo verus, & plenus. In eo verus, quia veram habet ille humanam naturam: in eo vero plenus, quia & carnem humanam suscepit, & animam rationalem. Item (ibid. versus fin.) Non aliud fuit illa Dei summi exinanitio nisi formæ servilis, idest naturæ humanæ, susceptio. Utraque igitur est in Christo forma, quia utraque vera, & plena est in Christo substantia, divina scilicet, & humana. Idem (Augustinus) (d) in Lib. contra Maximinum (II. cap. XI.) Cum esset per se ipsum invisibilis, visibilis in homine apparuit, quem de femina suscipere dignatus est. Item in eodem. (e) Nos in Christum Deum verum hominem suscepisse credimus, & in Christo visibiliter invisibilem hominibus apparuisse, in ipso inter homines conversatum fuisse, in ipso ab hominibus humana pertulisse, in ipso homines docuisse. Hilarius quoque in X. Lib. de Trinit. ait: Quomodo Dei Filius ex Maria est, nisi quod Verbum caro factum est? Scilicet quod Filius Dei cum in forma Dei esset, formam servi accepit. Unum tamen eundemque non Dei defectione, sed hominis assumptione profuerunt, & in ipsa forma Dei per naturam divinam, & in forma servi ex conceptione Spiritus Sancti, secundum hominis habitum repertum fuisse: non fuit habitus ille tantum hominis, sed ut hominis; neque caro illa caro peccati, sed in similitudinem carnis peccati. Audistis tres secundum diversos positas sententias, & pro singulis inducta testimonia.

EXPOSITIO TEXTUS.

POSTquam Magister determinavit de incarnatione Dei, hic determinare incipit condiciones Dei incarnati. Dividitur autem hæc pars in duas. In prima determinat de his quæ conveniunt Deo incarnato ratione unionis; in secunda de his quæ pertinent ad naturam assumptam absolute, dist. XIII. ibi: Præterea sciendum est. De his enim quæ absolute pertinent ad divinam naturam, determinatum est in I. Lib. Prima autem pars dividitur in duas. Primo determinat de his quæ dicuntur de Deo incarnato, exprimentia ipsam unionem, sicut quod dicitur: Deus est homo, vel factus est homo. In secunda determinat de his quæ conveniunt ei consequenter ad unionem, dist. VIII. ibi: Post prædicta inquiri debet, utrum de natura divina concedendum sit quod de Virgine sit nata. In prima movet questionem de locutionibus exprimentibus unionem. In secunda ponit diversas opiniones de modo unionis, ibi: Alii enim dicunt. In tertia ostendit quomodo intelliguntur diversimode prædictæ locutiones secundam diversas opiniones, dist. VII. ibi: Secundum primam vero dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus. Alii enim dicunt in ipsa Verbi incarnatione hominem quemdam ex anima rationali, & humana carne

In III. Sent. Tom. III.

(14) Al. deest membris. (15) Sic Nicolai: al. omittitur & tamquam. (16) Nicolai satis. Ex EDIT. P. NICOL. (d) In Lib. de Fid. contra Manichæos cap. XXI. non contra Maximinum, ut prius cum ibi nihil tale reperitur, sed aliquid analogice huc pertinens Lib. II. cap. XIX. ubi ait, quod Christus in unitate personæ suæ manente invisibilis Dei forma, visibilem hominis formam accepit, & non solum in ea natus est, sed etiam crevit, &c. (e) Cap. XXVI. Nihil tamen in Lib. contra Maxim. quod ad sequentem appendicem referri possit: unde manifestum est unum indicem pro alio per inconsiderationem irrepsisse.

K2

In

In quo tres illae opiniones (17) converiant.

Quantum ad primum sciendum, quod istae opiniones conveniunt in quattuor. Primo quia quilibet harum ponit unam personam in Christo, scilicet divinam, per quod redunt ab haeresi Nestorii. Secundo ponunt in Christo duas naturas, & tres substantias, scilicet (18) Divinitatem, animam, & corpus, ex quibus duobus dicitur constare naturam humanam, & per hoc recedunt ab errore Eutychidis, qui posuit unam naturam in Christo. Tertio has duas substantias in quibus humana natura consistit, dicitur assumptas a Verbo, per quod recedunt ab errore Manichaei, qui negabat carnis assumptionem. Quarto quod hoc quod assumptum est, non praexistit ante unionem tempore, sed natura solum, per quod evadunt errorem quem tangit Damascenus (Lib. IV. Fid. orth. cap. vi.) dicens, quod primo assumpsit intellectum, & ex tunc fuisse hominem, postea autem assumpsisse carnem in utero Virginis: quod videtur esse error Origenis, qui ponebat animas creatas ante corpora.

In quo una harum opinionum ab alia differat.

Quantum vero ad secundum, scilicet differentiam harum opinionum, sciendum est, quod cum in Christo sint tres substantiae, inveniuntur (19) duplex comparatio harum substantiarum. Una animae & corporis ad invicem, secundum quod in eis consistit humana natura. Altera vero harum duarum ad personam divinam, secundum quod illa assumptis has duas. Et qualibet harum opinionum differt ab altera quantum ad utramque comparationem. Differt autem tertia opinio a primis duabus quantum ad comparationem animae & corporis: quia prima & secundae opiniones ponunt aliquid compositum ex anima, & corpore, quod est assumptum; tertia vero ponit has duas substantias esse divisas ab invicem, & sine aliqua compositione a persona Verbi assumptas esse: unde cum dicitur natura humana assumpta a Verbo, sumit naturam humanam materialiter, id est partes humanae naturae, sicut partes domus dicuntur domus. Differt autem a primis duabus quantum ad comparationem harum duarum substantiarum ad tertiam: quia ponit has duas substantias conjunctas Verbo accidentaliter, sicut vestis conjungitur homini, & sicut Angelus assumit corpus, ut in eo videatur; primae vero duae opiniones dicunt, non accidentaliter, sed substantialiter quantum ad esse personale Verbo conjunctas esse. Similiter etiam secunda opinio differt a prima secundum has duas comparationes. Quantum enim ad comparationem animae & corporis differunt in hoc, quod cum utraque ponit animam, & corpus praexistere secundum intellectum ad unionem, & ex eis conjunctis affici aliquid unum, non unius modi unum ex his conjunctis constitui dicit utraque: ex conjunctione enim animae ad corpus resultat & hic homo, & humanitas. Et haec duo qualiter differant, patere potest ex praedictis in praecedenti dist. quia hic homo dicitur quod subsistens in natura humana, humanitas autem colligit tantum ea in sua significatione ex quibus homo habet quod sit homo. Prima ergo opinio dicit, quod illud unum constitutum ex anima, & corpore quod praestelligitur

(17) Al. communicant. (18) Al. divinam. (19) Al. triplex. (20) Al. deest quod hoc.

unioni; & assumitur, est hic homo. Secunda vero dicit, (20) quod hoc quod sit humanitas, & hoc quod sit hic homo, non habet ex conjunctione animae ad corpus, sed ex conjunctione utriusque ad divinam personam, quae subsistit in eis. Differunt etiam quantum ad secundam comparationem utriusque substantiae ad divinam personam. Nam secunda opinio dicit, quod istae duae substantiae assumptae ita conjunguntur divinae personae quod pertinent ad personalitatem ipsius, adeo quod sicut persona Verbi ante incarnationem subsistebat in natura divina, ita post incarnationem subsistit in humana, & divina; & ideo ante incarnationem erat simplex, sed post est composita. Prima vero opinio dicit, quod illa substantia composita ex anima, & corpore non pertinet ad personalitatem Verbi, ita quod in ea persona Verbi subsistat; sed per assumptionem factum est ut persona Verbi esset illa substantia composita ex anima, & corpore; & e converso: unde persona Verbi sicut fuit simplex ante incarnationem, ita est & simplex post incarnationem.

Quid unaqueque harum opinionum ponat.

Quantum ad tertium autem, scilicet ad positiones quas qualibet opinio ponit, sciendum est quod prima opinio ex hoc quod ponit duas substantias, scilicet animam, & corpus, secundum quod praestelliguntur unioni, esse conjunctas ad constituendum hominem, oportet quod primo ponat hominem assumptum; secundo quod homo non significet nisi compositum ex duabus substantiis, scilicet anima, & corpore; non autem Deitate. Et quia hic homo est suppositum, vel hypostasis, ideo ponit tertio in Christo esse duo supposita: unum creatum, quod est homo, & alterum increatum, quod est Filius Dei; & similiter duas hypostases. Et quia suppositum praedicatur in recto, non in obliquo, sicut natura (Sortes enim est suppositum humanae naturae) ideo quarto dicit, quod Christus est naturaliter duo; unus tamen masculinus propter unitatem personae. Et quia dicit hominem assumptum, & Filius Dei est homo; ideo dicit quinto, quod assumptus est assumptum. Et quia in Christo dicitur duo supposita, ideo dicit sexto, quod supposito Filio Dei, non supponitur hic homo, quamvis hic homo sit Filius Dei; sicut supposita essentia non supponitur Pater; quamvis essentia sit Pater. Et quia hic homo non supponit suppositum aeternum, ideo dicit septimo, quod sicut Deus factus est homo, ita homo factus est Deus: quod non posset dici, si supponeret suppositum aeternum, quia suppositum aeternum, quia suppositum aeternum, non incipit esse Deus. Et quia proprietates aeternae non determinant suppositum temporale, nec e converso; ideo dicit octavo, quod omnia nomina adjectiva quae significant aliquid aeternum, non possunt dici de Filio Virginis nisi cum implicatione: ut si dicatur, Filius Virginis est aeternus; id est, est ille qui est aeternus; & similiter adjectiva quae significant aliquid temporale, non possunt dici proprie de Filio Dei. Substantiva autem hinc inde praedicantur propter unionem; sicut & adjectiva personalia non dicuntur de essentia, quamvis substantiva dicantur de ea.

Secunda vero opinio, quia ponit, quod humana natura, quae est assumptum, non significat quid subsistens, sed potius in ea subsistit divina persona

per

per unionem; ideo primo dicit, hominem (quod significat per modum subsistentis) non esse assumptum, sed humanam naturam. Et quia hypostasis, vel suppositum, dicit aliquid per se subsistens; ideo secundo non ponit in Christo nisi unum suppositum, vel hypostasim. Et per consequens ponit tertio, quod Christus est unum tantum (21) & non solum unum. Et quia humana natura non substantificatur, ut subsistat, nisi per unionem ad divinam personam; ideo homo, qui significat per modum subsistentis, non solum dicit naturam, & corpus; sed etiam Divinitatem. Et haec est quarta positio. Et quia divina persona, quae ante incarnationem subsistebat in una natura, (22) post illam subsistit in duabus naturis, & tribus substantiis; ideo quinto dicit, quod persona Verbi ante incarnationem fuit simplex, sed post incarnationem est composita. Et quia est unum suppositum quod subsistit in duabus naturis; ideo sexto ponit, quod de illo supposito proprie dici possunt adjectiva significantia proprietates utriusque naturae, sive denominetur per unam naturam, sive per aliam, unde secundum eos proprie dicitur: *Iste qui est aeternus*; & *Deus est passus*. Tertia vero opinio, quia negat unionem animae ad carnem in Christo, ideo primo ponit, quod homo non praedicatur de Christo aliquid compositum ex anima, & corpore, sed partes humanae naturae; ut sit sensus; *Homo est*; id est, habet animam, & corpus sibi unita accidentaliter. Et ideo ponit secundo, quod homo praedicatur de Christo accidentaliter, non in quid, sed in quomodo se habens; ut cum dicitur homo indutus. Et ideo tertio ponit, quod duae substantiae non pertinent ad personalitatem Filii Dei; sed extrinsecus se habent ad ipsam. Et multa alia ex his opinionibus sequuntur, si quis radicem opinionum consideret.

Ex praedictis autem patet quod qualibet harum duarum opinionum convenit cum alia in aliquo in quo differt a tertia. Primae enim duae opiniones conveniunt in hoc quod utraque ponit, quod homo de Christo praedicatur in quid; in quo differunt a tertia quae hoc negat. Similiter tertia convenit cum secunda in hoc quod in Christo non sunt duo supposita, quamvis differenter: quia secunda ponit, quod supponitur utrique naturae substantialiter; tertia vero quod divina substantialiter, & humanae accidentaliter, sicut album, & homo non est aliud & aliud suppositum; sed idem quod supponit homo, copulat album: in quo differunt a prima, quae ponit in Christo duo supposita. Similiter etiam prima, & tertia conveniunt in hoc quod humana natura non pertinet ad personalitatem divinae personae, quamvis differenter: quia prima ponit, quod substantificatur per se; tertia autem quod nullo modo: unde utraque ponit, quod divina persona sicut fuit simplex ante incarnationem, ita est simplex post incarnationem; in quo differunt a secunda.

QUAESTIO I.

HIS visis, circa veritatem harum opinionum est triplex questio. Prima de his quae dicit prima opinio. Secunda de his quae dicit secunda. Tertia de his quae dicit tertia.

Circa primam quaestionem quaeruntur tria. Primo. Utrum in Christo sint duae hypostases. Secundo. Utrum homo sit assumptus.

(21) Al. & solum. (22) Al. post quam.

Utrum homo significet substantiam compositam ex duabus substantiis tantummodo.

III ARTICULUS I. UO

Utrum in Christo sint duae hypostases. III. P. quest. xv. art. 3. V. ad 1. (Gent. cap. xliii. art. 1. ubi dicitur: *Utrum in Christo sint duae hypostases*). Sicut enim dicit Boetius in Lib. de duab. nat. omnis substantia particularis secundum proprietatem vocabuli potest dici hypostasis, quamvis secundum usum dicitur tantum de substantiis nobilioribus. Sed in Christo sunt plures substantiae, sicut ab omnibus conceditur, & non sunt universales, sed particulares. Ergo in Christo sunt plures hypostases. Præterea Christus, secundum quod est homo, est hypostasis quaedam in genere substantiae, quia de quocumque praedicatur species, & genus. Sed hypostasis Verbi non est in genere substantiae. Ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim Verbi; & ita in Christo sunt duae hypostases.

Præterea. Sicut se habet species ad genus, ita se habet hypostasis ad speciem. Sed una species non potest esse in diversis generibus non subalternatis. Ergo una hypostasis non potest esse in duabus speciebus: ergo multo minus in natura humana, & divina, quae plus quam specie differunt. Sed contra est quod dicit Damascenus (ubi sup.) duas naturas unitas esse in unam hypostasim. Præterea. Secundum Boetium persona est rationalis naturae individua substantia. Hypostasis autem, secundum eundem, est individua substantia. Ergo persona non addit supra hypostasim nisi hoc quod est rationalis naturae: ergo hypostasis rationalis naturae est persona. Humana autem natura, & divina utraque est rationalis. Si ergo sint duae hypostases harum duarum naturarum, oportet diversas personas ponere; & sic esset error Nestorii.

QUAESTIO I. UO

1. Ulterius. Queritur, utrum in Christo sint duo supposita. Videtur quod sic. Suppositum enim dicit respectum ad naturam communem. Sed in Christo sunt duae naturae. Ergo duo supposita. 2. Præterea. Suppositum dicitur, quasi sub alio positum. Sed inconveniens est dicere, quod divina persona ponatur sub humana. Ergo oportet aliud esse humanae naturae suppositum quam persona divina. Sed persona divina est suppositum naturae divinae. Ergo in Christo sunt duo supposita. 3. Præterea. Unio ad alterum non tollit alicui rationem suppositi: quia etiam pars, ut manus, alicui naturae communi supponitur, cum sit in specie manus. Sed nihil aliud potest impedire ne humana natura in Christo habeat proprium suppositum, nisi unio. Ergo habet proprium suppositum, præter suppositum divinae naturae; & sic idem quod prius. Sed contra. Quod est unitum alteri digniori, non habet rationem suppositi: alias in Christo essent tria supposita secundum tres substantias, vel etiam plura secundum omnes partes corporis. Si ergo in Chris-

(1) Utrum in Christo sint duae hypostases.